

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

Ing. Karol Feik, SÚRO

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

O čom chcem hovoriť?

1. Trocha histórie
2. Základné údaje
3. Havária 5.1.1976
4. Následky havárie
5. Havária 22.2.1977
6. Následky havárie
7. Záver

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

1. Trocha histórie

- V r. 1955 bola podpísaná medzivládna dohoda ZSSR a ČSR o spolupráci v oblasti mierového využívania jadrovej energie.
- Úvodný a technický projekt sa robil v r. 1956 – 1960 v Leningrade s účasťou projektantov Energoprojektu a špecialistov z niektorých závodov a ústavov ČSR. Upravený technický projekt bol dokončený v r. 1962.
- Prípravné práce na stavbe začali v r. 1958, v r. 1960 sa začal stavať hlavný výrobný blok.
- Elektráreň bola vyvinutá s cieľom demonštrovať a overiť možnosť energetického využívania ťažkovodných reaktorov na prírodný urán

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

1. Trocha histórie - pokračovanie

- 24.10.1972 prvý raz prebehla reťazová štiepna reakcia. Elektráreň bola prifázovaná k energetickej sieti 25.12.1972.
- V ďalších rokoch prebiehalo energetické spúšťanie v troch etapách spolu s opravami a rôznymi úpravami na zdokonalenie prevádzky a zvýšenie bezpečnosti.
- V rokoch 1976 a 1977 boli dve vážne havárie, po druhej z nich bolo rozhodnuté prevádzku neobnoviť, hoci technicky to bolo možné. Prvá z nich mala technické príčiny, druhá bola spôsobená ľudským činiteľom.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

2. Základné údaje

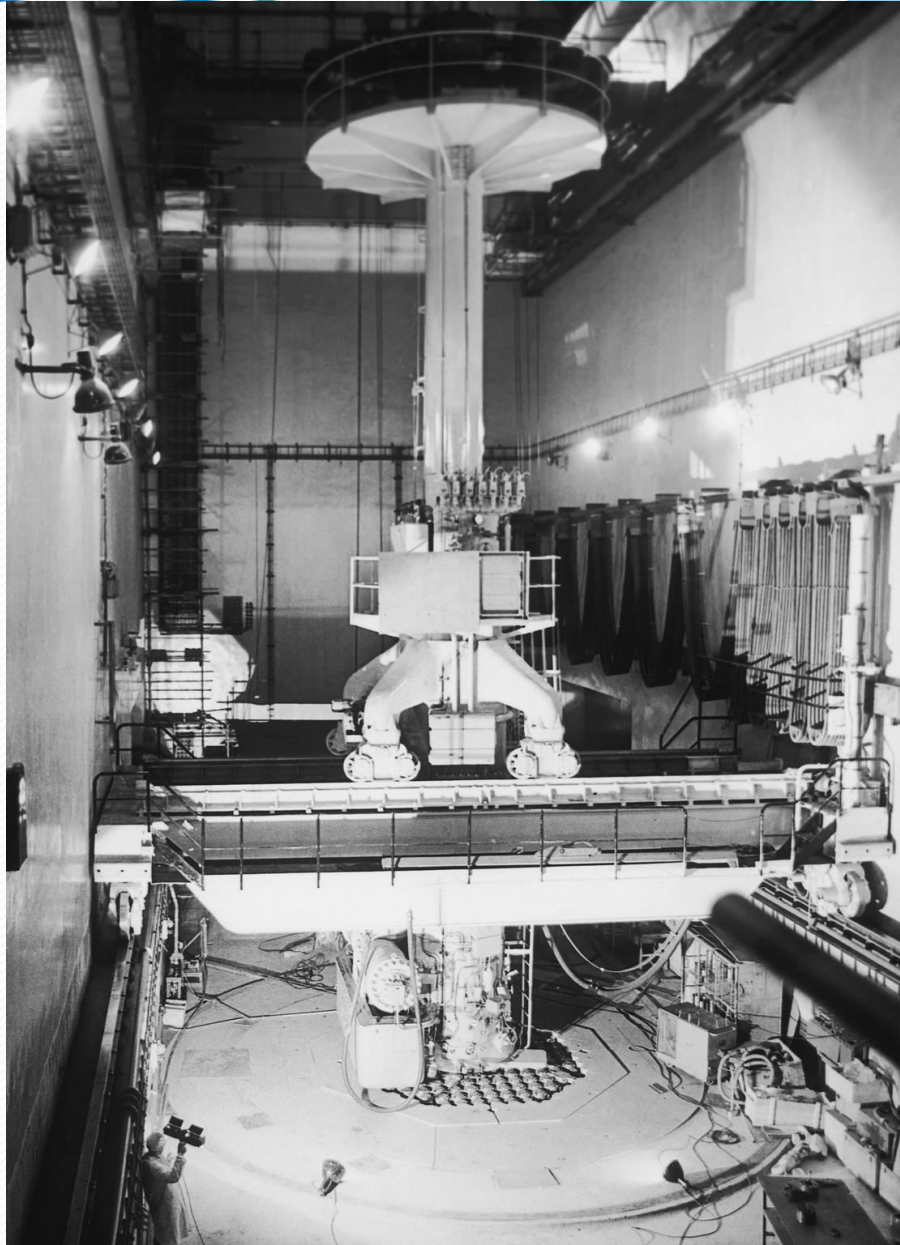
Reaktor KS-150 – kanálový typ

- Palivo – prírodný urán, 23,1 t
- Moderátor – D₂O, 59 t
- Chladivo – CO₂, 56,5 t, max. teplota 426 °C
- Tepelný výkon – 560 MW, elektrický 150 MW
- Trojblokové usporiadanie – 6 cirkulačných slučiek, 6 turbokompresorov, 6 parogenerátorov
- Rozmery reaktorovej nádoby – Ø5,1 m, výška 20,1 m
- Počet technologických kanálov – 148

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

2. Základné údaje

- Dve zvláštnosti elektrárne súvisiace s haváriami boli:
  - možnosť výmeny paliva počas prevádzky. Pre tento účel slúžil tzv. zavážací stroj. Stroje boli dva a mohli pracovať buď v automatickom režime, alebo v ručnom ovládaní.
  - Palivové kazety sa kompletovali priamo v elektrárni. Dovážali sa iba palivové prútiky.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 – INES 4

- Typ havárie patrí medzi najhoršie, pretože sa pri nej stratí chladenie paliva a začne jeho tavenie spojené s únikom veľkého množstva rádioaktivity.
- Elektráreň bola so zvyškovým výkonom 0,63% N_{Nom} (asi 2,9 MW) v režime dochladzovania.
- Pri výmene palivového článku v kanále H-05 sa 11:55h uvoľnil záver kanála, bol vystrelený celý palivový komplet a CO_2 nekontrolovane unikal otvoreným technologickým kanálom do reaktorovej sály.
- Palivový komplet narazil na žeriavový most a spadol deformovaný na korunu reaktora.

Vystrelený palivový článok z kanála H-05 na podlahe reaktorovej sály

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 - pokračovanie

- O 11:58 bol vyhlásený poplach a pracovníci vyzvaní na opustenie bloku. V čase havárie bolo v kontrolovanom pásme 62 pracovníkov. Dvaja pracovníci zahynuli udusením oxidom uhličitým, pretože sa nepodarilo včas nájsť miesto, kde sa nachádzali.
- Prietok chladiva cez aktívnu za prvých 10 minút od začiatku havárie poklesol asi na 55% z počiatočnej hodnoty a v 31. minúte na 1%.
- Základným úmyslom obsluhy blokovej dozorne posilnenej denným personálom bolo zabezpečiť dochladzovanie reaktora a usilovať o zastavenie úniku plynu z reaktora.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 - pokračovanie

- Teplota uránu i CO_2 na výstupe z palivových článkov začala rýchlo stúpať. Nasledovali viaceré pokusy zvýšiť chladenie aktívnej zóny pripájaním turbokompresorov na cirkuláciu pri atmosférickom tlaku.
- Začali pokusy na utesnenie technologického kanála H-05 zavážacím strojom manipuláciami priamo v reaktorovej sále. Vo večerných hodinách podarilo zavážací stroj tesne spojiť s reaktorom. Tým bola základná odozva na haváriu zvládnutá – bol zabezpečený odvod tepla z aktívnej zóny.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 - pokračovanie

- Bezprostredne po zvládnutí havárie začala pracovať komisia pre vyšetrenie príčin havárie a ďalšie komisie.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

Z á p i s z havarijnej komisie pre elektrárň A-1

P r í t o m n í :

Za FMPE: Ing. Čížek CSc.
Ing. Dr. Ševčík

Za ČŠKAE: Ing. Klik CSc

Za KHES: Ing. Garach

Za GR SEP: Ing. ~~Konš~~ ^{Konš} ~~ěný~~ CSc.

Za EBO: Ing. Keher
Ing. Alaxin

s. Pokorný

Ing. Hódul

Ing. Vitiska

Ing. Hezoučský

Ing. Feik

Komisia ustanovená FMPE v dohode s. ČŠKAE k vyšetreniu havárie technologického kanála H-05 elektrárne A-1 na zasadaní 5.4.1976 v EBO podľa svojho rozhodnutia z 11.3.1976 prijala tieto závery:

I. K správe o sociologických aspektoch havárie, predloženej p edsedom subkomisie ing. Alaxinom.

1/ Berie na vedomie správy s konkrétnymi údajmi po doplnení v diskusii.

2/ Konštatuje, že :

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 - pokračovanie

S p r á v a

o sociologických aspektoch havárie

Havária technologického kanála reaktora dňa 5. I. 1976 o 11.55 hod. vyvolala v Atómovej elektrárni Bohunice niekoľko nových aspektov a preverila i morálny profil osadenstva atómovej elektrárne.

I keď okamžite, po havárii, boli robené opatrenia na zamedzenie jej dôsledkov vo všetkých smeroch, predsa v dôsledku veľkého úniku CO_2 a ohrozená neovládateľnosťou reaktora bolo potrebné uvoľniť všetkých pracovníkov, ktorí sa nezúčastňovali na záchranných prácach zo zamestnania. Títo pracovníci opustili závod disciplinovane.

Druhá časť zamestnancov, a to predovšetkým smenovní pracovníci, celý aparát dozimetrickej služby a časť pracovníkov údržby zostali na pracoviskách a plnili príkazy riadiaceho štábu.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 – pokračovanie

- Informácie o havárii neboli zverejnené v médiách, hoci neboli utajované. Nenašiel som jedinú správu alebo zápis, kde by bolo označené, že je obmedzená jeho distribúcia.
- Nezabránilo sa šíreniu „zaručených informácií“. Počet postihnutých osob sa zväčšoval úmerne so vzdialenosťou od JE. V Prahe ich bolo 300!
- Odborná verejnosť mala hodnoverné informácie.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

3. Havária 5.1.1976 - pokračovanie

Federální ministerstvo
paliv a energetiky

Č.j. 1181/42

Výtisk č.

V Praze dne 6.května 1976

Souhrnná zpráva
o havárii na 1.čs. jaderné elektrárně A-1 v Jaslovských Bohunicích
dne 5.1.1976

I. Události bezprostředně související s havárií

1. Úvod

Dne 5.ledna 1976 v 11,55 hodin došlo na jaderné elektrárně A - 1 k uvolnění zátky technologického kanálu H05 na zastaveném reaktoru a tím unikl chladivě CO_2 do sousedních prostorů hlavního výrobního bloku. Účinkem plynu - bez významného vlivu radioaktivního zamoření - došlo k zdušení 2 pracovníků, a ke zranění a částečnému zdušení dalších dvou.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

4. Následky havárie

- Poškodený vystrelený palivový komplet vystrelený z kanála, deformovaná prepúšťacia rúrka, potrhané lano a závesné zariadenie žeriavu, technologický kanál v reaktore.
- Príčina bola od začiatku jasná. Tesniaca zátka kompletu nemohla byť v technologickom kanále dobre uzamknutá. Priamu príčinu nedostatočného zamknutia tesniacej zátky sa nepodarilo zistiť.
- Teplota tavenia pokrytia paliva (asi 650 °C) bola dosiahnutá alebo prekročená na asi 34 palivových článkov z centrálnej oblasti aktívnej zóny.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

4. Následky havárie – pokračovanie

- Pokrytie sa čiastočne roztavilo. Roztavený horčík stekal po prútoch avšak v pásme topenia zostal v tenkej vrstve lipnúť na uráne a bránil uvoľňovaniu štiepných produktov z paliva. Poškodených článkov bolo 29.
- Zložitými postupmi sa podarilo poškodené zariadenie opraviť a po ďalších prácach bola elektráreň v júni 1976 znovu uvedená do prevádzky.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

4. Radiačné následky havárie

- Vo väčšine priestorov elektrárne prekročené autorizované - povolené hodnoty. Napríklad dávkový príkon gama žiarenia v reaktorovej sále bol asi 4x väčší ako povolená hodnota. Koncentrácia rádioaktívnych plynov v reaktorovej sále prevýšila povolenú hodnotu asi 100x.
- Podobné prekročenie povolených hodnôt koncentrácie rádioaktívnych plynov a povrchovej kontaminácie bolo aj v ostatných priestoroch elektrárne.
- Dávkový príkon v okolí hlavného výrobného bloku bol 2 až 50x väčší ako počas normálnej prevádzky.
- Väčším problémom na začiatku havárie bol výskyt CO₂.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

4. Radiačné následky – pokračovanie

- Všetci, ktorí boli v čase havárie v kontrolovanom pásme, mali kontaminované odevy, niektorí tvár, vlasy a ruky. Na záchranných a likvidačných prácach sa podieľalo 5 pracovníkov. Nikto z nich nedostal vyššiu dávku z vonkajšieho ožiarenia ako hodnoty pre normálnu prevádzku. Vnútorne kontaminovaní boli málo, lebo pri záchranných prácach mali ochranné pomôcky.
- U 69 pracovníkov bola zmeraná vnútorná kontaminácia. Najvyšší dávkový úväzok z vnútornej kontaminácie bol 123 mSv a to predovšetkým z inhalácie trícia.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

4. Radiačné následky – pokračovanie

- Celkové úniky rádioaktívnych plynov za 24 hodín boli 10x menšie ako povolená hodnota pre normálnu prevádzku a rádioaktívnych aerosólov na úrovni povolenej dennej hodnoty.
- Radiačná situácia počas havárie nespôsobovala ohrozenie personálu ani obyvateľov v okolí a preto nebolo treba vyhlásiť nejaké ochranné opatrenia. Personál elektrárne nepotrebný pre odozvu bol preventívne evakuovaný (dávka v okolí bola 10^{-5} limitu)
- Pri monitorovaní okolia elektrárne neboli namerané žiadne zvýšené hodnoty rádioaktivity.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

5. Havária 22.2.1977 – INES 4

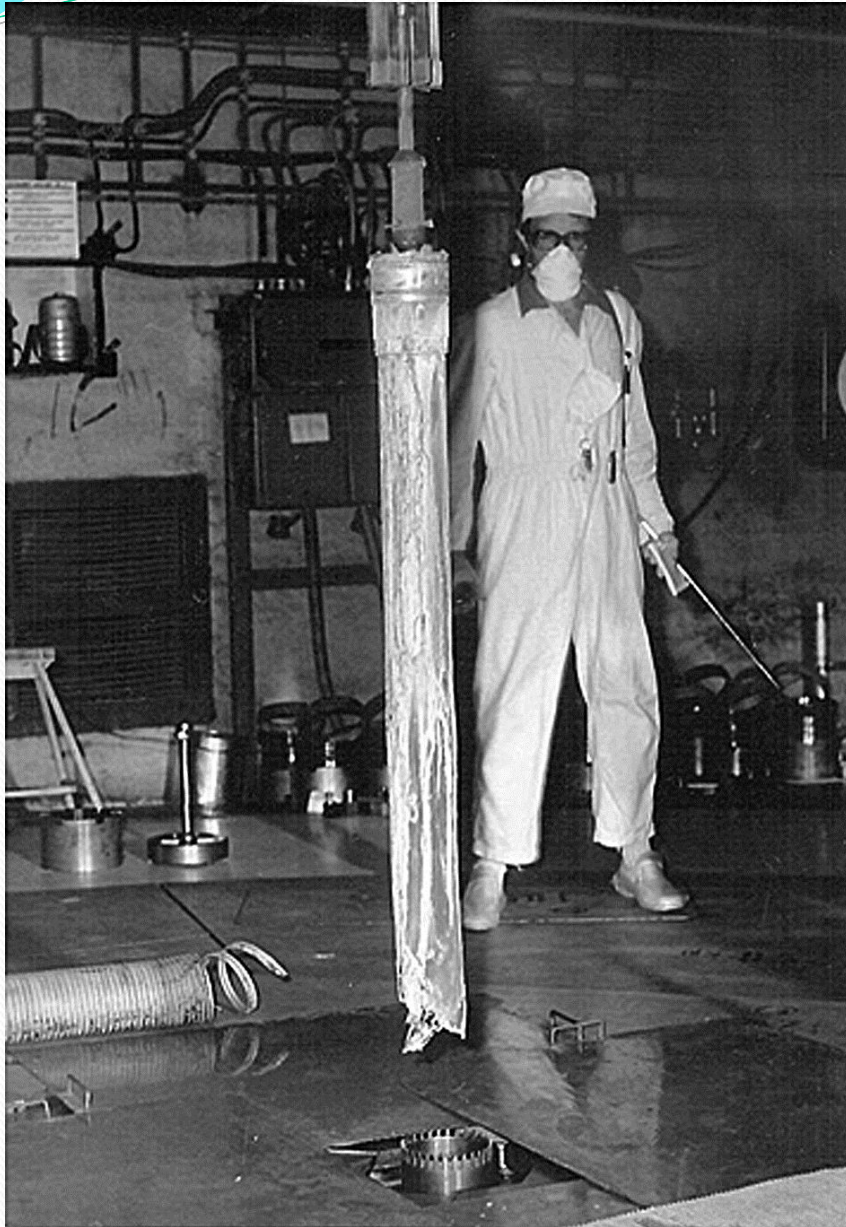
- Dňa 22. 2. 1977 v popoludňajších hodinách začala plánovaná výmena vyhoretého palivového článku v reaktore. Výmena prebiehala počas prevádzky reaktora.
- Výmena zavážacím strojom prebehla normálne. Pri ďalších manipuláciách sa teplota palivovej kazety zvýšila na nedovolenú hodnotu, kazeta sa zdeformovala, poškodila technologický kanál.
- Cez poškodený kanál začala ťažká voda prenikať do plynovej časti primárneho okruhu a spôsobila masívne porušenie pokrytia palivových článkov a tým aj únik veľkého množstva rádioaktívnych látok z paliva.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

5. Havária 22.2.1977 – pokračovanie

- Operátori okamžite odstavili reaktor a robili operácie na obmedzenie následkov havárie reaktora.

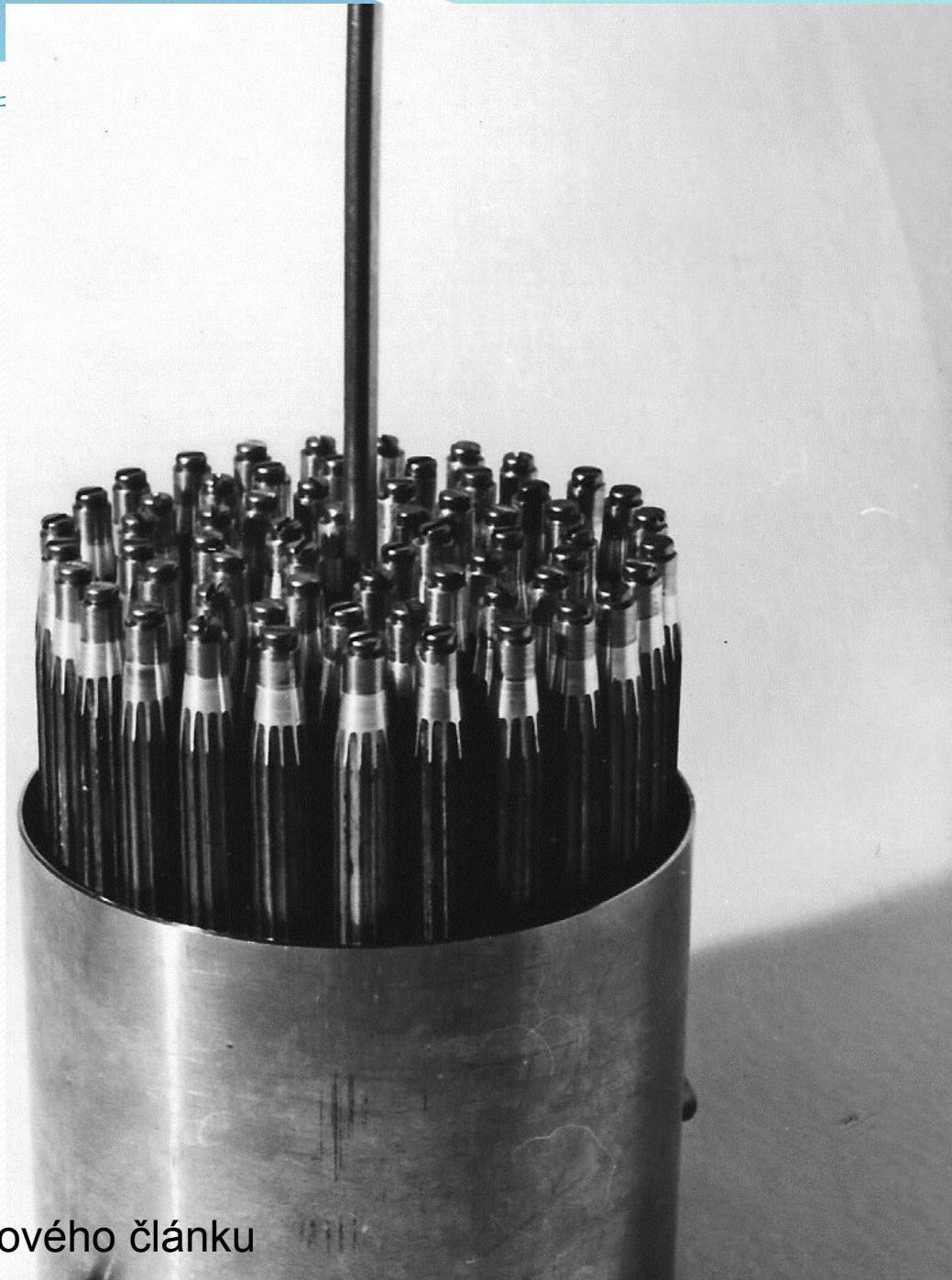
Časť roztaveného palivového
článku po vytiahnutí z reaktora
– dozimetrické meranie

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

5. Havária 22.2.1977 – pokračovanie

Príčina havárie

- Vo vnútri zátky spodného dielu palivového článku, ktorá sa nachádza nad kazetou, s ktorou tvorí jeden komplet, zostalo z montáže zabudnuté vrečko so silikagelom.
- Pri ďalšej operácii v rámci kompletnej montáže sa vrečko roztrhlo, silikagel sa vysypal čiastočne do palivovej kazety a čiastočne aj mimo. Pracovníci montáže síce pinzetou a vysávačom čiastočne odstránili zrnká silikagelu, avšak nepreverili, či bol úplne odstránený.

Horná časť palivového článku

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

5. Havária 22.2.1977 – pokračovanie

Príčina havárie - pokračovanie

- Silikagel, ktorý zostal v kazete, významne zmenšil prietochný prierez a tým obmedzil jej chladenie plynom. Možnosť vniknutia silikagelu do palivovej kazety a hlavne následky neboli týmito pracovníkmi docenené.
- Pri zasúvaní palivovej kazety nebola kontrolovaná teplota a keď operátor reaktora zvyšoval výkon, palivová kazeta sa prehriala.
- Havária nebola spôsobená stavom technologického zariadenia, ale postupným zlyhaním ľudského činiteľa.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

6. Následky havárie

- Následkom preniknutia ťažkej vody (postupne asi 21 t) do plynového okruhu a na palivové články bola významne kontaminovaná plynová časť primárneho okruhu a hlavne parogenerátorov, kde dovtedajšia hodnota príkonu dávky zvýšila až 100x a na potrubí primárneho okruhu miestami až 1000x.
- Pokrytie paliva sa postupne odlupovalo. Stav v primárnom okruhu sa zhoršoval - zvyšovala sa aktivita a hromadili sa štiepne produkty ako plutónium, berýlium a urán.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

6. Radiačné následky

- Celkove uniklo ventilačným komínom v priebehu prvých 4 dní asi dvojnásobok povolených hodnôt rádioaktívnych plynov. V ďalších dňoch boli výpuste menšie ako povolené hodnoty.
- Úniky rádioaktívnych aerosólov vrátane I-131 neboli väčšie ako povolené hodnoty.
- Na rozdiel od prvej havárie pri tejto sa najviac rádioaktívnych látok dostalo do okolia s odpadovými vodami.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

6. Radiačné následky – pokračovanie

- Maximálna vypustená aktivita dňa 23.2. bola asi 5.000x vyššia ako povolená hodnota. Spôsobila kontamináciu odpadového kanála, priamo zvýšené dávky na obyvateľov nespôsobila.
- Podľa výpočtov bola u najviac ožiareného jedinca z obyvateľstva v mieste maximálnej prízemnej koncentrácie dávka asi 10.000x menšia ako povolená hodnota.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

6. Radiačné následky – pokračovanie

- V čase havárie pracovalo na zmene 49 pracovníkov, z toho 11 v exponovaných miestach sekundárneho okruhu. Odhadovalo sa, že čas expozície neprevýšil u jednotlivcov dve hodiny.
- Všetci prítomní užili antidotum KI – ASB (jodid draselný + aktivovaný síran bárnatý) a osemdesiat pracovníci boli v závodnom zdravotníckom stredisku vyšetrení na aktivitu jódu v štítnej žľaze, aktivitu trícia v tele, celkovú beta-aktivitu moču, gama-spektrometrickú analýzu moču.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

6. Radiačné následky – pokračovanie

- Prítomnosť I-131 bola zistená v štítnej žľaze šiestich pracovníkov, dávkové úväzky boli od 0,25 mSv do 1,4 mSv. Dávkové úväzky z trícia boli u štyroch najviac exponovaných jedincov od 0,1 mSv do 0,4 mSv. U ostatných sledovaných to nebolo viac ako 0,1 mSv. U žiadneho pracovníka teda neboli prekročené povolené hodnoty ožiarenia – tie boli v tom čase 30 mSv/štvrtrok, resp. 50 mSv/rok.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

6. Radiačné následky – pokračovanie

- Pri porovnaní s Černobyľom úniky I-131 do okolia boli asi 10^9 krát menšie a ostatných rádioaktívnych látok 10^7 krát menšie.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

7. Záver

- Personál elektrárne zvládol odozvu na každú z havárií vďaka vysokej kvalifikácii a nasadeniu operátorov i ostatného technického personálu.
- I keď elektráreň bol nazvaná priemyselnou, mala mnoho problémov. Veľa zariadení a dejov v nej bolo nevyskúšaných v reálnych prevádzkových podmienkach.
- Málo skúseností o vlastnostiach a prevádzke elektrárne ľudia nahrádzali veľkou obetavosťou, oddanosťou a snahou riešiť problémy v prospech bezpečnosti.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

7. Záver – pokračovanie

- Zamestnanci elektrárne sa naučili pristupovať k elektrárni s úctou a pokorou a na vlastných skúsenostiach sa presvedčili, že nestačí niečo urobiť dobre, ale treba to urobiť bezchybne.
- Radiačné následky oboch havárií boli pre zamestnancov i pre obyvateľov v okolí zanedbateľné. Významná bola kontaminácia technologických zariadení, ktorá prakticky znemožňovala bezpečné opravy technologických zariadení.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

7. Záver – pokračovanie

- Ďalšia prevádzka bola ohodnotená ako riziková. Bez ohľadu na následky havárií na technologické zariadenia bol hlavným dôvodom hodnotenia ich stav – predovšetkým korózia parogenerátorov a okruhu D_2O . Zvyšková životnosť kritických častí bola odhadnutá na 1,5 – 2 roky.
- V r. 1978 predsedníctvo vlády rozhodlo, že prevádzka elektrárne nebude obnovená. Okrem toho v roku 1970 bolo rozhodnuté ďalej budovať konštrukčne úplne iný typ JE – typ VVER.

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

Podrobné informácie nájdete
v knihe:

Jadrová elektráreň A1 v kocke

info@snus.sk

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

Ďakujem za pozornosť

karol.feik@suro.cz

Havárie jadrovej elektrárne A1 Bohunice

Chcete vedieť niečo viac?
Spýtajte sa.